

**Методичні вказівки та рекомендації
до вивчення дисципліни «Філософія»**
для студентів за напрямом підготовки
28 Публічне у правління та адміністрування,
спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Висоцька О.Є. Методичні вказівки та рекомендації до вивчення дисципліни «Філософія» для студентів за напрямом підготовки 28 Публічне у правління та адміністрування, спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування /КЗВО «ДАНУ» ДОР»; уклад.: О.Є. Висоцька. – Дніпро: КЗВО «ДАНУ» ДОР», 2020. – 24 с.

ЗМІСТ

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО СТУДЕНТІВ	4
ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ПЛАНІ ЛЕКЦІЙ	9
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	12
САМОСТІЙНА РОБОТА	15
МЕТОДИ НАВЧАННЯ	17
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	17
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ	17
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	18
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ	19
ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ	20
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	21
ДОДАТОК 1	24

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія» є розвинути у студентів навички самостійних наукових пошуків щодо оволодіння уявленнями про проблематику та мову філософії, її методи, поняття та категорії, про історію філософії, її підхід до вирішення сучасних глобальних та світоглядних проблем.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Філософія» є:

- засвоєння студентами предмета, призначення та основних функцій філософії, її методів, понять та категорій;
- розуміння сутності різних історичних способів філософування;
- виховання культури філософського мислення та формування основ теоретичного мислення;
- формування навичок критичного мислення та відповідної інтелектуальної культури;
- формування вміння аргументовано висловлювати власні думки і толерантно сприймати інші.

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО СТУДЕНТІВ

В результаті засвоєння навчальної дисципліни у студентів мають бути сформовані такі компетентності:

загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність до проведення досліджень на професійному рівні;
- здатність фахово аналізувати інформацію, оцінювати повноту та можливості її використання;
- здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.

професійні:

- здатність науково обґрунтовано застосовувати теоретичні та емпіричні методи дослідження, власну наукову ерудицію для аналізу, узагальнення, оцінки наукових гіпотез;
- вміння формулювати та ініціювати нові ідеї, формулювати їх мету, завдання, розраховувати обсяг необхідних ресурсів;
- вирішувати практичні завдання у професійній діяльності;
- працювати із літературними джерелами, виступати із доповідями, демонструючи знання, отримані на лекції та під час самостійної підготовки, брати участь у дискусіях.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

- Оволодіння навичками системного мислення.
- Оволодіння навичками наукового аналізу та синтезу.

- Оволодіння навичками критичного мислення.
- Оволодіння навичками колективної роботи.
- Критично використовувати світоглядні теорії та засвоєні теоретичні знання при розв'язанні соціально-професійних завдань, обирати й використовувати відповідні засоби для побудови технологій навчання; правильно визначати цілі власної професійної діяльності.
- Вміння упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни студенти мають знати:

- сутність філософського знання у сучасній культурі та духовному житті;
- визначення світогляду, його структурні елементи й історичні типи, особливості зв'язку світогляду з філософією;
- структуру філософського знання і відповідні ключові проблеми, поняття і концепти;
- характеристику основних функцій філософії;
- ключові пункти поняттєво-категоріального апарату історико-філософського знання;
- основні філософські вчення, школи, напрямки та концепції.

В результаті засвоєння навчальної дисципліни студенти повинні уміти:

- розрізняти філософський спосіб мислення від повсякденного;
- вміти використовувати філософські методи дослідження у своїй науковій, суспільно-політичній та громадській діяльності;
- аргументовано брати участь у дискусії й послуговуватися посиланнями на першоджерела;
- пояснювати роль і значення філософії у процесі історичного розвитку людини.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ЄКТС.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальний процес згідно з програмою навчальної дисципліни «Філософія» здійснюється у таких формах: лекційні та семінарські заняття, виконання індивідуального завдання, самостійна робота студентів, контрольні заходи.

Вивчення студентом навчальної дисципліни відбувається шляхом послідовного і ґрунтовного опрацювання змістовних модулів.

Змістовий модуль 1. Предмет та основні функції філософії

Тема 1. Предмет філософії.

Світогляд. Структура світогляду: світорозуміння, світовідчуття, світовідношення. Історичні типи світогляду: міф, релігія, науковий та філософський світогляди. Поняття філософії. Чим філософія відрізняється від інших типів світогляду. Етимологія поняття філософія. Філософія – любов людини до знань, мудрості, істини. Головні філософські питання. Основні філософські підходи до пізнання: матеріалізм, ідеалізм, агностицизм. Основні функції філософії: світоглядна, методологічна, критична, ціннісно-культурна. Специфіка філософського мислення. Теоретична та практична значущість філософії. Місце та роль філософії в сучасному соціокультурному просторі.

Тема 2. Філософія і наука.

Філософія як інтегральний тип знання. Наукове пізнання. Відмінності між наукою та філософією. Критерії науковості знання. Наукове, ненаукове та позанаукове знання. Специфіка та структура наукового знання. Наукова картина світу. Пізнання і творчість.

Змістовий модуль 2. Розвиток філософії: історичні типи філософствування

Тема 3. Еволюція філософського знання.

Основні етапи розвитку філософії. Класифікація історичних типів філософствування: домодерна, модерна та постмодерна філософія. Історичні передумови виникнення філософії. Філософія і міфологія. Філософія і релігія. Давньосхідна філософія. Давньозахідна філософія (антична). Середньовічна філософія. Філософія епохи Відродження. Філософія Просвітництва. Класицизм. Некласична філософія: марксизм та неомарксизм; філософія життя; екзистенціалізм; структуралізм; феноменологія; неокантіанство; позитивізм та неопозитивізм; структуралізм; аналітична філософія; прагматизм; фрейдизм та психоаналітична філософія. Постструктуралізм. Постпозитивізм. Франкфуртська школа. Постмодернізм. Пост-постмодернізм. Транс-модернізм.

Тема 4. Домодерна філософія.

Давньосхідна філософія. Давньоіндійська філософія: Веди, Упанішади, філософія локаяти (чарваки), джайнізму, міманси, веданти. Філософія Будди. Особливості філософії у Стародавньому Китаї. Даосизм та конфуціанство.

Давньозахідна філософія (антична). Космоцентричний характер давньогрецької філософії. Іонійська (мілетська) натурфілософія: Фалес, Анаксимандр, Анаксімен. Геракліт з Ефесу: діалектика, вчення про логос. Піфагор

та піфагорейський союз – число, як засада буття. Філософія елеатів: Ксенофан, Парменід, Зенон з Елеї. Античний атомізм – філософія Левкіппа й Демокріта. Софісти. Філософія та метод Сократа. Вчення Платона про пізнання, суспільство й державу. Вчення Арістотеля про форму та матерію (душу й тіло), про державу та суспільство. Філософія Давнього Риму: стоїки, епікурейці, скептики, неоплатоніки.

Середньовічна філософія. Культурно-історичні передумови формування середньовічної філософії, її теологічний вимір. Проблема душі і тіла, розуму та свободи волі. Віра й розуміння у творах Отців церкви. Апологетика, примат віри. Патристика: західна – Юстин, Таціан, Іринеї, Тертуліан, Блаженний Августин, Боецій; східна – Максим Сповідник, Іван Дамаскін, Михайло Псел, Іван Італ. Схоластика: Йоан Скот Еріугена. Вчення про універсалії. Номіналізм (Оккам) і реалізм (Ансельм Кентерберійський.). П'єр Абеляр. Фома Аквінський. Томізм і проблема гармонії віри й розуму.

Тема 5. Модерна філософія.

Філософія епохи Відродження. Антропоцентричний та гуманістичний характер філософії епохи Відродження. Натурфілософія Відродження, пантеїзм, геліоцентризм та вчення про нескінченність Всесвіту (Н. Кузанський, Н. Копернік, Дж. Бруно, Г. Галілей).

Наукова революція XVII ст. та її роль у створенні механіко-матеріалістичної картини світу (І. Ньютон). Формування нової парадигми філософування. Характерні риси філософії Нового часу. Проблема методу пізнання у філософії Ф. Бекона і Р. Декарта. Емпіризм і раціоналізм. Проблема субстанції й пізнання у філософії Б. Спінози, Г. Ляйбніца. Суб'єктивно-ідеалістична філософія Д. Берклі, Д. Юма. Філософський раціоналізм Рене Декарта.

Філософія Просвітництва. Сенсуалізм Д. Локка. Теорія «договірної держави» Т. Гоббса. Проблема людини у філософії Просвітництва (Ш. Монтеск'є, Ф. Вольтер, Ж.-Ж. Руссо). Французький матеріалізм XVIII ст. (Ж. Ламетрі, К. Гельвецій, П. Гольбах, Д. Дідро).

Класицизм. Історичні передумови формування класичної німецької філософії. Система критичної філософії І. Канта як засновника класичної філософії. Докритичний та критичний періоди у філософії Канта. Вчення про «речі у собі» як основу теорії пізнання. Агностицизм. Трансцендентальна естетика – вчення про простір і час. Розсудок і розум. Вчення про ідеї. Антиномії чистого розуму. Система суб'єктивного ідеалізму Йогана Фіхте. Натурфілософія Ф. Шеллінга. Система абсолютного ідеалізму Г. Гегеля. «Феноменологія духу» як теорія пізнання. Діалектичний метод. «Наука логіки» Гегеля як теорія мислення.

Екзистенційна філософія (С. К'єркегор, М. Гайдеггер, К. Ясперс, Ж.-П. Сартр, А. Камю). Філософія життя – А. Шопенгауер, Ф. Ніцше, А. Бергсон. Філософія позитивізму. О. Конт. Філософія прагматизму - Ч. Пірс, Д. Дьюї. Основні проблеми, порушені філософією життя. Ф. Ніцше як фундаментальний представник даного напрямку. Основні віхи життя і творчості. Поняття про надлюдину. Етика Заратустри. Трактатування тези: «Бог помер».

Тема 6. Постмодерна філософія.

Постструктуралізм. Постпозитивізм. Франкфуртська школа. Постмодернізм. Пост-постмодернізм. Транс-модернізм. Жан Франсуа Ліотар, Жан Бодрийяр, Жиль Дельоз, Мішель Фуко, Джанні Ваттімо.

Змістовий модуль 3. Основні проблеми філософії

Тема 7. Онтологічні проблеми філософії

Категорія буття: зміст і специфіка. Буття як реальність та абстракція. Буття матеріального світу та людського духу. Жива й нежива природа, їх єдність, розбіжність і взаємозв'язок. Буття людини, специфіка людського буття. Буття ідеального та духовного. Буття свідомого й несвідомого. Буття соціального як єдність індивідуального та суспільного буття. Буття та субстанція. Дуалізм, монізм, плюралізм. Поняття буття матерії – неживої, живої та соціально організованої. Поняття про рух і розвиток. Поняття простору та часу.

Тема 8. Гносеологічні проблеми філософії

Пізнання як специфічна форма ставлення людини до світу. Генеза поглядів на проблему пізнання у процесі розвитку філософії. Поняття знання і пізнання. Теоретичне і практичне, раціональне і чуттєве знання. Суб'єкт та об'єкт пізнання. Проблема істини. Концепції істини. Об'єктивність істини. Взаємозв'язок абсолютної та відносної істини. Історико-філософський огляд гносеологічної проблематики.

Тема 9. Філософське осмислення людини та суспільства: цінності, культура, історія.

Цінності як визначальні характеристики людського буття. Людина у системі цінностей. Цінності як ядро духовного світу людини. Проблема суб'єктивного вибору. Цінність та сенс життя. Компоненти ціннісного вибору: переживання, потреби, емоції, віра, воля, ідеал. Цінності як регулятор поведінки людини. Базові цінності людського буття. Істина, добро, краса.

Філософська антропологія в системі філософського знання. Людина в історії філософії. Природне (біологічне) в людині. Людина як складова частина природи. Культура як феномен людського буття. Духовне життя людини. Проблема свідомості людини. Сутність людини. Людина як єдність біологічного й соціального.

Поняття суспільства та держави. Предмет, об'єкт та методи соціальної філософії. Поняття та структура суспільної свідомості. Системність суспільства. Основні сфери суспільного життя та їх взаємозв'язок. Аспекти співвідношення людини і суспільства. Сутність та основні завдання філософії історії. Філософські проблеми державного управління.

ПЛАН ЛЕКЦІЙ

Лекція 1. Предмет філософії

1. Світогляд. Структура світогляду. Історичні типи світогляду
2. Поняття філософії. Головні філософські питання.
3. Основні функції філософії. Місце та роль філософії в сучасному соціокультурному просторі.

Ключові поняття:

Відчуття - це відображення окремих властивостей предметів об'єктивного світу під час безпосереднього впливу їх на органи чуття.

Сприйняття – осмислення предметів, їх властивостей і відношень.

Уявлення – образне знання про об'єкти, які сприймалися нами в минулому, але які не впливають у даний момент на інші органи чуття.

Світогляд – система уявлень, принципів, поглядів, цінностей, ідеалів людини про світ, місце людини у світі, відношення людини до світу та до самої себе.

Науковий світогляд – теоретична форма відношення до світу, де світ розглядається з точки зору наявності об'єктивних законів, що існують незалежно від людини та її сприйняття.

Філософський світогляд - вища теоретична форма світогляду, спрямована на критичне дослідження та вирішення світоглядних проблем.

Філософія (від давньогрецького «любов до мудрості») – форма людського мислення (у вузькому значенні, дисципліна), що вивчає найбільш загальні суттєві характеристики і фундаментальні принципи реальності і пізнання, буття людини, найзагальніші суттєві характеристики ставлення людини до світу та до самої себе.

Питання для контролю знань

1. В чому полягає «вічний» характер філософських проблем.
2. Чи можна вважати філософування спробою пояснення світу.
3. Як змінювались уявлення про мудрість? У чому полягає сутність мудрості?
4. Що вивчає філософія?
5. Які основні елементи світогляду?
6. Чи можна ототожнювати світогляд і філософію?
7. Що є основою єдності буденного та теоретичного світоглядів?
8. Які головні функції філософії?

Лекція 2. Еволюція філософського знання

1 Основні етапи розвитку філософії. Класифікація історичних типів філософствування.

2. Домодерна філософія.
3. Модерна філософія.
4. Постмодерна філософія.

Ключові поняття:

Тотемізм (від індіанського слова «от-отем» - «його рід») - уявлення, згідно яким кожний рід походить від певної тварини, рослини, речі чи явища природи.

Релігія (від латинського *relegio* – благочестя, святиня) – світогляд, що базується на вірі в існування надприродного початку, який створив та (або) управляє світом і життям людини.

Наука (лат. *scientia*) – сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення та теоретичне узагальнення знань про дійсність.

Модерн – (від англ. «сучасність») – історичний період від середини XV до першої чверті XX століття, що включає комплекс соціокультурних норм, філософських, мистецьких, літературних практик, які характеризують десакралізацію релігії, становлення науки, суспільства та держави сучасного типу.

Постмодерн (від англ. «сучасність» та «після») – історичний період від закінчення II світової війни до сьогодні (за певними спостереженнями – до початку другого десятиліття XXI століття), який визначає особливий умонастрій у культурі, філософії, літературі, мистецтві, політиці, науці, спрямований на критику та відхід від ідей Модерну, зокрема, логоцентризму та орієнтований на ціннісний плюралізм, пошук нового погляду на проблеми людського існування, розвитку суспільства, науки, мови.

Сциєнтизм (від лат. *scientia* – знання, наука) – уявлення про наукове знання як про вищу культурну цінність і достатню умову для орієнтації людини у світі.

Антисциєнтизм – уявлення про обмеженість науки у вирішенні проблем людського існування

Питання для контролю знань

1. Назвіть головні передумови виникнення філософії.
2. На чому будується класифікація історичних типів філософствування?
3. Назвіть основні школи і напрямки античної філософії.
4. Визначте характерні риси античної філософії.
5. Опишіть ключові поняття середньовічної філософії: теоцентризм, монотеїзм, ідея боголюдини, креаціонізм, провіденціалізм, ідеї заповідей, первородного гріха та воскресіння душі.
6. В чому полягає проблема людини в філософії Просвітництва?
7. Яке місце німецької класичної філософії в історії філософської думки?

8. Охарактеризуйте основні гуманістичні тенденції у філософії ХХ століття: екзистенціалізм, персоналізм, філософська антропологія.
9. Визначте ключові ідеї філософського постмодернізму.
10. Що таке метамодернізм, з якими процесами пов'язане його виникнення.

Лекція 3. Основні проблеми філософії

1. Онтологічні проблеми філософії.
2. Гносеологічні проблеми філософії.

Ключові поняття:

Онтологія – розділ філософії, що досліджує граничні засади буття, пізнання та ціннісного відношення людини до світу.

Буття - філософська категорія, що означає: все, що реально існує; реальність, яка існує об'єктивно, поза і незалежно від свідомості людини; загальний спосіб існування людини.

Монізм (від грец. – один, єдиний) - пояснення різноманітності світу як прояву єдиної першооснови – матерії (матеріалістичний монізм) або духу (ідеалістичний монізм).

Дуалізм (від лат. *dualis* – двоїстий) - визнання наявності в світі двох першооснов (субстанцій) – духу і матерії, ідеального і матеріального.

Плюралізм (від лат. *pluralis* – множинний) - концепція, за якою все існуюче складається з множини самостійних рівнозначних духовних субстанцій, що не зводиться до єдиного першопочатку.

Гносеологія або теорія пізнання - розділ філософії, який вивчає проблеми пізнання, можливості й межі людської здатності пізнавати світ, підґрунтя отримання об'єктивних знань про дійсність, співвідношення думки і знання, істини і помилки.

Епістемологія (від грец. «знання» і «вчення») – розділ філософії науки, який досліджує знання як таке, його будову, структуру, функціонування і розвиток.

Логіка – розділ філософії (у більш вузькому значенні, дисципліна), що вивчає закони й різновиди мислення, способи пізнання та умови істинності знань і суджень, найпростіші форми, принципи й методи правильного міркування.

Істина – такий зміст знання (даних чуттєвого досвіду, інтуїції, суджень, теорії), який тотожний предмету пізнання.

Наукова істина – множина емпіричних і теоретичних тверджень науки, відповідність між змістом і предметом пізнання яких засвідчена науковим співтовариством.

Питання для контролю знань

1. Коли і чому в філософії з'явилася проблема буття?
2. Назвіть основні філософські категорії.
3. Що вивчає гносеологія, як формулюється її основне питання і чому?

4. Яку роль відіграють творчість та інтуїція в пізнанні?
5. Проаналізуйте роль віри в пізнанні, яким може бути співвідношення знання і віри.
6. Які можливі критерії істини?
7. Розкрийте зміст загальнонаукових методів пізнання (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання).
8. Охарактеризуйте специфічні риси наукового знання.
9. Розкрийте сутність інтуїції та її роль у пізнанні.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами виступи, активність у дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал. Отримані студентом оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні поточної модульної (практичний модульний контроль) оцінки з даної навчальної дисципліни.

Семінарське заняття № 1. Домодерна та модерна філософія

Питання до семінарського заняття

1. Давньосхідна філософія.
2. Давньозахідна філософія (антична).
3. Середньовічна філософія.
4. Філософія епохи Відродження та Нового часу.
5. Класицизм та некласична філософія.

Ключові поняття:

Фаталізм – світоглядна позиція, яка передбачає розгляд кожної події в світі та в житті людини як наперед визначеної ззовні, зумовленої долею чи Богом (божесвом).

Волюнтаризм – світоглядна позиція, що визнає повну перевагу вольових прагнень людини над іншими проявами духовного життя, коли вона здатна діяти автономно і самостійно.

Ідеалізм - світоглядна позиція, що визначає першоосновою буття та світу духовний чи божественний початок, який створив природний матеріальний світ, включаючи людину.

Матеріалізм - світоглядна позиція, що наголошує на первинності, несотворимості матерії, природи, яка є причиною для самої себе і вторинності духовних явищ (явищ свідомості), які розглядаються як продукт високоорганізованої матерії.

Емпіризм – принцип пізнання, згідно якому результат пізнання може бути досягнутий лише шляхом досвіду, що фіксується нашими органами чуття.

Раціоналізм – принцип пізнання, згідно якому істинне знання може здобути лише розум, тоді як органи чуття дають неповне розуміння реальності.

Деїзм – світоглядна позиція, згідно з якою Бог, створивши природу і людину, у подальшому не бере участі і не втручається в їхню долю.

Сциєнтизм – світоглядна позиція, згідно з якою наука є найвищою культурною цінністю і цілком достатньою умовою для орієнтації людини в світі.

Контрольні запитання та завдання:

1. Зробіть порівняльний аналіз філософії конфуціанства та даосизму.
2. Охарактеризуйте етапи розвитку давньозахідної (античної) філософії та основні ідеї.
3. Опишіть етапи розвитку та основних представників середньовічної філософії.
4. Назвіть спільні риси та відмінності філософії Відродження та Нового часу.
5. Розкрийте основні ідеї емпіризму.
6. Раціоналізм та його представники.
7. Уявлення про державу філософами Нового часу.
8. Який напрямок називається класичною філософією і чому саме?
9. Якими причинами був обумовлений перехід від класичного до некласичного філософствування?
10. Розкрийте зміст загальної назви «філософія життя».
11. Якою є основна проблематика феноменологічної філософії?
12. Які історичні стадії розвитку та основні проблеми філософії позитивізму?
13. Чому структуралізм вважають методологічною основою гуманітарних наук?
14. Розкрийте зміст аналітичної філософії як однієї з провідних філософських методологій.

Семінарське заняття № 2. Філософське осмислення людини та суспільства: цінності, культура, історія

Питання до семінарського заняття

1. Цінності як визначальні характеристики людського буття. Людина у системі цінностей.
2. Філософська антропологія в системі філософського знання. Людина в історії філософії. Природне (біологічне) в людині. Людина як складова частина природи. Культура як феномен людського буття.
3. Поняття суспільства та держави. Предмет, об'єкт та методи соціальної філософії. Поняття та структура суспільної свідомості. Системність суспільства.

Основні сфери суспільного життя та їх взаємозв'язок. Аспекти співвідношення людини і суспільства. Сутність та основні завдання філософії історії.

4. Філософські проблеми державного управління.

Ключові поняття:

Етика (від грецького «звичай», «місце проживання») – розділ філософії (дисципліна), що вивчає мораль, суспільні норми поведінки та звичаї.

Мораль – система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють моральну поведінку людей.

Людина – природна, діяльна, предметна, мисляча (духовна), соціальна (суспільна) істота.

Індивід (від лат. *individuum* – неподільне, особа) – окремий представник соціальної спільноти (суспільства, класу, прошарку, соціальної групи), якому притаманні основні соціально-демографічні або соціально-професійні характеристики певної спільноти.

Індивідуальність - позначення неповторного поєднання природних та соціальних властивостей індивіда

Особистість (лат.– *persona*) – конкретний вираз сутності людини, цілісне втілення і реалізація в ній системи соціально значущих рис і якостей суспільства.

Особа - людський індивід в усій повноті якостей: біологічних, соціальних, духовних, ментальних та тілесних.

Суспільство – сукупність або система відносин, які виникають у процесі спільної життєдіяльності людей і утворюються та трансформуються у кожному новому поколінні.

Контрольні запитання та завдання:

1. Що таке: цінність, ціль, ціннісна орієнтація, оцінка, ідеал, установка, норма, сенс життя, щастя, гуманізм, культура?
  2. Яке місце посідають цінності в структурі людської діяльності?
  3. Завдяки чому цінності виконують об'єднуючу функцію в суспільстві?
  4. Охарактеризуйте визначальні ознаки свідомості.
  5. Що таке самосвідомість і які її функції?
  - 6 У чому полягає взаємозв'язок мови і свідомості?
  7. Яка структура суспільства як соціальної системи?
  8. Які основні методологічні принципи розуміння суспільного життя?
  9. Охарактеризуйте основні закономірності розвитку сучасного суспільства.
- Охарактеризуйте сучасні основні підходи до розуміння суспільства.
10. Що відрізняє суспільство як систему від інших систем?
  11. Опишіть головні філософські проблеми державного управління.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Мета самостійної роботи – відповідним комплексом заходів забезпечити регулярну і ефективну самостійну роботу студентів над вивченням дисципліни «Філософія».

Самостійна робота студента над засвоєнням навчальної дисципліни є необхідним елементом ефективного формування компетентностей та включає вивчення і конспектування питань, що винесені на самостійне опрацювання, критичне осмислення основних термінів та понять за темами дисципліни, підготовка до доповідей, виступів на семінарських заняттях. За кожною з тем передбачено вивчення теоретичних питань, що вимагає від студентів роботи не тільки над навчально-методичною літературою, а й над матеріалами періодичних видань. Крім опрацювання джерел самостійна робота передбачає підготовку студентом усної або письмової доповіді (есе) до Теми 3 (оцінюється додатково).

Мета самостійної роботи – відповідним комплексом заходів забезпечити регулярну і ефективну самостійну роботу студентів над вивченням дисципліни «Філософія».

Перелік питань для самостійного опрацювання

Тема 1. Предмет філософії

Обов'язкове завдання: записати у словник наступні поняття: філософія, рефлексія, релігія, мистецтво, філософування, світогляд, категорії, метод, діалектика, феноменологія, герменевтика, міф, наука, монізм, дуалізм, плюралізм.

Тема 2. Філософія і наука

Обов'язкове завдання: записати у словник наступні поняття: свідомість, мислення, воля, пам'ять, несвідоме, підсвідоме, свідоме, самосвідомість, ідеальне, рефлексія.

Тема 3. Еволюція філософського знання

Обов'язкове завдання:

1. Записати у словник наступні поняття: космоцентризм, теоцентризм, антропоцентризм, класицизм, модерн, посмодерн.

2. Підготувати усну та письмову доповідь-есе «Філософські персоналії та їх вплив на сучасність» (вибрати напрямок або філософа, визначити його роль для сучасності)

Есе - це самостійна творча робота, де у вільній формі висловлюються особисті думки на тему, передбачену робочою програмою. Головна мета есе – це самостійне викладення студентом на підставі опрацьованого матеріалу теми, проблеми, питання. Обсяг есе – від 10 до 15 сторінок друкованого тексту форматом А4. Розмір

шрифту – 14 кегель, міжрядковий інтервал – 1,5; береги – до 20 мм. Титульний лист оформлюється відповідно до Додатку 1.

Тема 4. Домодерна філософія

Обов'язкове завдання: записати у словник наступні поняття: джайнізм, даосизм, конфуціанство, буддизм, софістика, еkleктика, стоїцизм, скептицизм, реалізм, номіналізм, томізм, герменевтика.

Тема 5. Модерна філософія

Обов'язкове завдання: записати у словник наступні поняття: універсальність, індивідуальність, діалогізм, прагматизм, інструменталізм, позитивізм, верифікація, демаркація, фальсифікація, екзистенціалізм, відчуження, свобода.

Тема 6. Постмодерна філософія

Обов'язкове завдання: записати у словник наступні поняття: постмодернізм, дискурс, деструкція, деконструкція, логоцентризм, техноцентризм, інформаційне суспільство, індустріальне суспільство, постіндустріальне суспільство, суспільство знання.

Тема 7. Онтологічні проблеми філософії

Обов'язкове завдання: записати у словник наступні поняття: онтологія, метафізика, діалектика, буття, закон, матерія, рух, простір, час, догматизм, релятивізм, детермінізм, індетермінізм.

Тема 8. Гносеологічні проблеми філософії

Обов'язкове завдання: записати у словник наступні поняття: гносеологія, епістемологія, гностицизм, агностицизм, істина, хиба, інтуїція, критицизм, раціоналізм, емпіризм, проблема, гіпотеза, теорія, науковий факт, аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання.

Тема 9. Філософське осмислення людини та суспільства: цінності, культура, історія

Обов'язкове завдання:

1. Записати у словник наступні поняття: соціум, суспільство, соціальна стратифікація, соціальна мобільність, індивід, індивідуальність, особистість,

соціалізація, комунікація, інтеріоризація, екстеріоризація, соціальна норма, аксіологія, цінність.

2. Зробити конспект одного з наведених нижче першоджерел.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Словесні: лекція (інформаційна, проблемна, з елементами бесіди, з розбором конкретних ситуацій), навчальна дискусія.

Наочні: спостереження, ілюстрування.

Практичні: вправи різних типів, ситуативне моделювання.

Репродуктивні: відтворення, катехізична бесіда.

Методи за логікою руху змісту навчального матеріалу: дедуктивні, індуктивні, конкретизація.

Методи стимулювання та мотивації навчання: дискусії (пізнавальні, навчальні), аналіз виробничих ситуацій, імітаційні вправи, рольове та ігрове моделювання.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Опитування.

Усний індивідуальний і фронтальний контроль.

Контрольно-корекційна бесіда.

Виконання індивідуального завдання.

Взаємоконтроль (взаємооцінювання).

Самоконтроль: рефлексія, самооцінювання, рецензування.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Усна відповідь студента на семінарському занятті (до 9 балів)

9-8 балів отримують студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу;

7-6 балів отримують студенти, які в цілому розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності. При цьому не використав на достатньому рівні обов'язкову літературу;

5-4 бали отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, але розкрили його не повністю, допустивши деякі незначні помилки;

3-2 бали отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми;

1 - бал отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

Доповнення відповіді:

1 бал – отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, навели власні аргументи щодо основних положень даної теми;

0,5 бала отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнює зміст виступу, поглиблює знання з даної теми та висловили власну думку.

Суттєві запитання до відповідаючого:

1 бал - отримують студенти, які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми;

0,5 бала - отримують студенти, які у своєму запитанні до виступаючого вимагають додаткової інформації з ключових проблем розглядуваної теми.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. **Словник основних понять з теми** (за різними літературними джерелами з використанням першоджерел – не менше 2 визначень з кожного поняття з вказівкою джерела).

Максимальна кількість балів – 5.

5 балів – надано 10 понять або більше за вимогами;

4 бали – надано 8 – 9 понять за вимогами;

3 бали – надані поняття без вказівок джерел або їх всього 6 –7;

2 бали – надані поняття з одного джерела або їх всього 4 –5;

1 бал – поняття переписані з конспекту.

2. **Есе** - це самостійна творча робота, де у вільній формі висловлюються особисті думки на тему, передбачену робочою програмою (до 25 балів за роботу):

20-25 балів - представлена власна точка зору (позиція, ставлення) при розкритті проблеми; проблема розкрита на теоретичному рівні, в зв'язках і з обґрунтуваннями, з коректним використанням філософських термінів і понять в контексті відповіді; надана аргументація своєї думки з опорою на факти суспільного життя або особистий соціальний досвід.

14-19 балів - представлена власна точка зору (позиція, ставлення) при розкритті проблеми; проблема розкрита з коректним використанням філософських термінів і понять в контексті відповіді (теоретичні зв'язку і обґрунтування не присутні або явно не простежуються); представлена аргументація своєї думки з опорою на факти суспільного життя або особистий соціальний досвід;

7-13 балів - представлена власна точка зору (позиція, ставлення) при розкритті проблеми; проблема розкрита при формальному використанні філософських термінів; представлена аргументація своєї думки з опорою на факти

суспільного життя або особистий соціальний досвід без теоретичного обґрунтування;

1-6 балів - не представлена власна точка зору (позиція, відношення) при розкритті проблеми, проблема розкрита на побутовому рівні; аргументація своєї думки слабо пов'язана з розкриттям проблеми.

0 балів – робота не здана.

Всього за самостійну роботу студент може отримати 70 балів.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

При вивченні навчальної дисципліни «Філософія» студент повинен знати, що її викладання ґрунтується на засадах академічної доброчесності – сукупності етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

За порушення академічної доброчесності *здобувачі освіти* можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання; повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Поняття філософії. Головні філософські питання. Основні філософські підходи до пізнання: матеріалізм, ідеалізм, агностицизм.
2. Основні функції філософії: світоглядна, методологічна, критична, ціннісно-культурна. Специфіка філософського мислення.
3. Філософія як інтегральний тип знання. Відмінності між наукою та філософією. Специфіка та структура наукового знання.
4. Основні етапи розвитку філософії. Класифікація історичних типів філософствування: домодерна, модерна та постмодерна філософія.
5. Історичні передумови виникнення філософії.
6. Загальні риси та напрямки давньосхідної філософії.
7. Даосизм та конфуціанство: спільне та відмінне.
8. Загальні риси та напрямки античної філософії.
9. Філософія та метод Сократа.
10. Вчення Платона про пізнання, суспільство й державу.
11. Етапи розвитку та основні представники середньовічної філософії.
12. Вчення про універсалії. Номіналізм (Оккам) і реалізм (Ансельм Кентерберійський.).
13. Томізм і проблема гармонії віри й розуму.
14. Сутність філософії епохи Відродження.
15. Проблема методу пізнання у філософії Ф. Бекона і Р. Декарта.
16. Загальні риси та напрямки філософії Просвітництва.
17. Теорія держави Т. Гоббса та Дж. Локка.
18. Основні представники німецької класичної філософії.
19. Система критичної філософії І. Канта як засновника класичної філософії.
20. Передумови виникнення та основні риси некласичної філософії.
21. Марксизм та неомарксизм: основні ідеї та представники.
22. Екзистенційна філософія (С. К'єркегор, М. Гайдеггер, К. Ясперс, Ж.-П. Сартр, А. Камю).
23. Філософія прагматизму: Ч. Пірс, Д. Дьюї.
24. Фрейдизм та психоаналітична філософія.
25. Основні проблеми, порушені філософією життя.
26. Структуралізм та постструктуралізм: основні ідеї та представники.
27. Постмодернізм та його вплив на суспільство та культуру.
28. Основні категорії онтології.
29. Пізнання як специфічна форма ставлення людини до світу. Генеза поглядів на проблему пізнання у процесі розвитку філософії.
30. Поняття знання і пізнання. Проблема істини.
31. Людина у системі цінностей. Компоненти ціннісного вибору: переживання, потреби, емоції, віра, воля, ідеал.
32. Сутність людини. Людина як єдність біологічного й соціального.
33. Поняття суспільства та держави.
34. Основні сфери суспільного життя та їх взаємозв'язок.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бондаревич І. Філософія: діалог мислителів, епох, цивілізацій: навч. посібн. / І.М. Бондаревич. – Запоріжжя: ЗНТУ, 2012. – 251 с.
2. Іванова К. Філософія: кредитно-модульний курс: підручн. для студентів вищих навч. закладів / К.А. Іванова ... [та ін.]; за заг. ред. К.А. Іванової. – Х.: НФаУ: Золоті сторінки, 2014. – 472 с.
3. Кулик О. Філософія: навч. посібн. для вищих навч. закладів III-IV рівнів акредитації / О.В. Кулик. – Дніпропетровськ: Монолит, 2013. – 690 с.
4. Лаппо В. Філософія: навчально-методичний посібник / Віолетта Валеріївна Лаппо. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2013. – 242 с.
5. Онофрійчук О. Філософія: навчально-методичний посібник / О.А. Онофрійчук. – Херсон: Д.С. Грінь, 2014. – 222 с.
6. Основи соціальної філософії: навчальний посібник / В.І. Воловик та ін.; під заг. ред. В.І. Воловика. – Запоріжжя: Просвіта, 2012. – 319 с.
7. Петрук Н. Філософія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Н.К. Петрук, А.Б. Борканюк. – Хмельницький: ХНУ, 2012. – 283 с.
8. Петрушенко В. Філософія: вступ до курсу, історія світової та української філософії, фундаментальні проблеми сучасної філософії: навчальний посібник / Віктор Петрушенко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 594 с.
9. Петрушенко В.Л. Філософія: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти I-IV рівнів акредитації. – Львів: «Новий світ», 2011. – 504 с.
10. Повар А. Філософія: навчально-методичний посібник / А.М. Повар, Т.В. Сулятицька. – Кам'янець-Подільський: Д.Г. Зволейко, 2015. – 163 с.
11. Рижак Л. Філософія: підручник. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. – 650 с.
12. Рьод В. Шлях філософії: XIX-XX століття: посібник / Вольфганг Рьод; переклад з німецької М.Д. Култаєвої, В.І. Кебуладзе, В.М. Терлецького. – Київ: Дух і літера, 2010. – 366 с.
13. Скринник М. Філософія: навчальний посібник / Михайло Скринник, Лілія Фльорко, Микола Фльорко. – Львів: Ліга-Прес, 2015. – 477 с.
14. Сосна В. Філософія: навчальний посібник. / В.П. Сосна. Вид. 2-ге, випр. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 386 с.
15. Тімченко О. Філософія: навчальний посібник для студентів усіх напрямів підготовки / О.П. Тімченко та ін.; за заг. ред. О.П. Тімченка. – Львів: Растр-7, 2015. – 359 с.

Допоміжна

1. Бабич В. Основы современной онтологии: методология, проблемы, перспективы: монография / В.П. Бабич. – Х. : ИНЖЭК, 2006. – 295 с.
2. Баумейстер А. Біля джерел мислення і буття: вибрані філософські етюди / Андрій Баумейстер. – Київ: Дух і літера, 2012. – 473 с.
3. Бойченко М. Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісні та функціональні аспекти: монографія / Михайло Іванович Бойченко. – Київ: Промінь, 2011. – 319 с.
4. Бучин О. Онтологія: навчальний посібник / О.П. Бучин; Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – 107 с.
5. Кравець М. Проблема пізнання та самопізнання в історії філософії: збірник наукових праць / Мирослав Кравець. – Львів: Ліга-Прес, 2012. – 142 с.
6. Мінаков М. Історія поняття досвіду: монографія / М.А. Мінаков; Національний університет «Києво-Могилянської академії». – Київ: Парапан, 2007. – 378 с.
7. Мондін Б. Онтологія і метафізика / Баттіста Мондін; переклад з італійської Богдана Завідняка. – Жовква: Місіонер, 2010. – 282 с.
8. Сакур А. Евристика сучасності: знання, інновація, творчість : монографія / А.В. Сакур. – Київ : Книга, 2015. – 351 с.
9. Соболев О. Постмодерн і майбутнє філософії / О.М. Соболев ; Національна академія наук України, Інститут філософії. – Київ : Наукова думка, 1997. – 185 с.
10. Щукін Є. Основні напрямки сучасної філософії: феноменологія, психоаналіз, екзистенціалізм, герменевтика, структуралізм, постструктуралізм: навчальний посібник / Є.О. Щукін, О.В. Патлайчук, І.Є. Чугуєва. – Миколаїв: Видавництво НУК ім. адм. Макарова, 2009. – 115 с.

Першоджерела, рекомендовані для прочитання

1. Августин Аврелій. Сповідь / святий Августин ; пер. з латини Ю. Мушака. – Львів: Свічадо, 2008. – 355 с.
2. Гуссерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки. – К.: ППС-2002, 2009. – 356 с.
3. Дао-Дэ-Цзин / Под ред. В. Антонова. – Одесса: Друк, 2007. – 46 с.
4. Декарт Р. Метафізичні розмисли / Пр. з фр. З. Борисюк та О. Жупанського. – К.: Юніверс, 2000. – 304 с.
5. Делез Ж. Что такое философия? / Жиль Делез, Феликс Гваттари; перевод с французского С.Н. Зенкина. – М.: Институт экспериментальной социологии; СПб.: Алетейя, 1998. – 286 с.
6. Кант І. Критика чистого розуму / Іммануїл Кант.; пер. з нім. та примітки Ігоря Бурковського. – К.: Юніверс, 2000. – 500с.
7. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун; пер. с англ. И.З. Налетова. – М.: АСТ: АСТ Москва, 2009. – 317 с.

8. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла: прелюдия к философии будущего / Фридрих Ницше. – Харьков: Фолио, 2013. – 445 с.
9. Платон. Апология Сократа. – С. 3-49. // Платон. Диалоги: пер. С древнегреч. / Платон. – М. : АСТ, 2006. – 237 с.
10. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге: избранные статьи позднего периода творчества / Мартин Хайдеггер; под ред. А.Л. Доброхотова. – М.: Высшая школа, 1991. – 190 с.

Додаток 1 (приклад оформлення титульного листа есе)

**Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради**

Кафедра філософії

**Есе з дисципліни
«Філософія»
за темою:**

« _____ »

Виконав (ла):

студент групи _____

заочної форми навчання

ПІБ _____

Перевірив викладач:

Висоцька Ольга Євгенівна,

завідувач кафедри філософії

Оцінка: _____

Дніпро

2020